

Academic Focus

สิงหาคม 2561

สารบัญ

บทนำ	2
สถานการณ์วิสาหกิจชุมชน	4
ผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนา วิสาหกิจชุมชน	6
การเปรียบเทียบวิสาหกิจชุมชน รูปแบบนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล	7
การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วย การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	10
การรับฟังความคิดเห็น	12
บทสรุปและความเห็นของผู้ศึกษา	15
บรรณานุกรม	17

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<http://www.parliament.go.th/library>

การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจากภาครัฐ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และทรัพยากร มาผลิตสินค้าหรือบริการ ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับชุมชน ยังผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ วิสาหกิจชุมชน จึงมีบทบาทต่อการสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน และ ส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงต่อการสนับสนุนเศรษฐกิจ ของประเทศ ซึ่งภาครัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญและ ได้ให้การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่าง ต่อเนื่องภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ด้วยเหตุผลเพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันยังผลให้ ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทาง การค้าในอนาคต รวมถึงก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบ กิจการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป

ปัจจุบันมีวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่วิสาหกิจชุมชนหลายแห่งยังคงมีปัญหาและ ข้อจำกัดในการบริหารกิจการ ตลอดจนปัญหาและ ข้อจำกัดในการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้ดำเนินการปรับปรุง ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. เพื่อแก้ไขข้อจำกัดในการส่งเสริมและพัฒนา วิสาหกิจชุมชน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561, น. 1-2)

บทนำ

ความหมายของวิสาหกิจชุมชนตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 หมายถึง “กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด” (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548, น. 1) โดยวิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 7 ประการ คือ ประการแรก ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ ประการที่ 2 ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชนเป็นหลัก ประการที่ 3 ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ประการที่ 4 เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล ประการที่ 5 มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประการที่ 6 มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และประการที่ 7 มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย (กรมส่งเสริมการเกษตร, สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนสามารถจำแนกตามกิจการออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กิจการการผลิตสินค้า 2) กิจการการให้บริการ และ 3) กิจการอื่นที่ทำให้เกิดการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548, น. 2) โดยมีรูปแบบของการดำเนินกิจการเป็นบุคคลธรรมดา (ห้างหุ้นส่วนสามัญที่มีใช้นิติบุคคล คณะบุคคลที่มีใช้นิติบุคคล) หรือ เป็นนิติบุคคล (ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด) (ตารางที่ 1) ซึ่งวิสาหกิจชุมชนไม่ว่ารูปแบบใด มีหน้าที่เสียภาษีอากรตามที่ประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ (กรมสรรพากร, 2560ข, น. 1, 3-4)

ตารางที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

รูปแบบ	ประเภท	ความหมาย
บุคคลธรรมดา	ห้างหุ้นส่วนสามัญที่มีใช้นิติบุคคล	บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตกลงเข้ากันเพื่อการทำกิจการร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์แบ่งปันกำไรที่ได้จากกิจการที่ทำ
	คณะบุคคลที่มีใช้นิติบุคคล	บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตกลงเข้ากันเพื่อการทำกิจการร่วมกัน โดยไม่มีวัตถุประสงค์แบ่งปันกำไรที่ได้จากกิจการที่ทำ
นิติบุคคล	ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนนิติบุคคล	บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน โดยหุ้นส่วนทุกคนไม่จำกัดความรับผิด และต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
	ห้างหุ้นส่วนจำกัด	บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน หุ้นส่วนมีทั้งจำกัดความรับผิดและไม่จำกัดความรับผิด และต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

รูปแบบ	ประเภท	ความหมาย
	บริษัทจำกัด	บุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป มาลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการ ผู้ถือหุ้นรับผิดชอบในหนี้ต่าง ๆ ไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้ถือหุ้นแต่ละคนลงทุน และต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
	บริษัทมหาชนจำกัด	บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยความประสงค์ที่จะเสนอขายหุ้นต่อประชาชน ให้ผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบจำกัดไม่เกินจำนวนค่าหุ้นที่ต้องชำระ และบริษัทดังกล่าวได้ระบุนิติบุคคลที่ระบุไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ

ที่มา : คู่มือภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน. (น. 3-4), โดย กรมสรรพากร, 2560, http://www.rd.go.th/publish/fileadmin/user_upload/porkor/taxused/community_091160.pdf

วิสาหกิจชุมชนที่ขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จะต้องจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร โดยต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ (ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เรื่อง คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และการจดทะเบียน, 2560, น. 15-16)

1. เป็นกิจการที่ดำเนินการ หรือประสงค์จะดำเนินการร่วมกันในชุมชน โดยคณะบุคคลที่เป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล และประกอบด้วยสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนไม่น้อยกว่า 7 คน โดยบุคคลดังกล่าวต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน และไม่มีรายชื่อปรากฏในทะเบียนบ้านเดียวกัน
2. เป็นกิจการที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นที่ทำให้เกิดการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของชุมชน
3. เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชน
4. เป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน

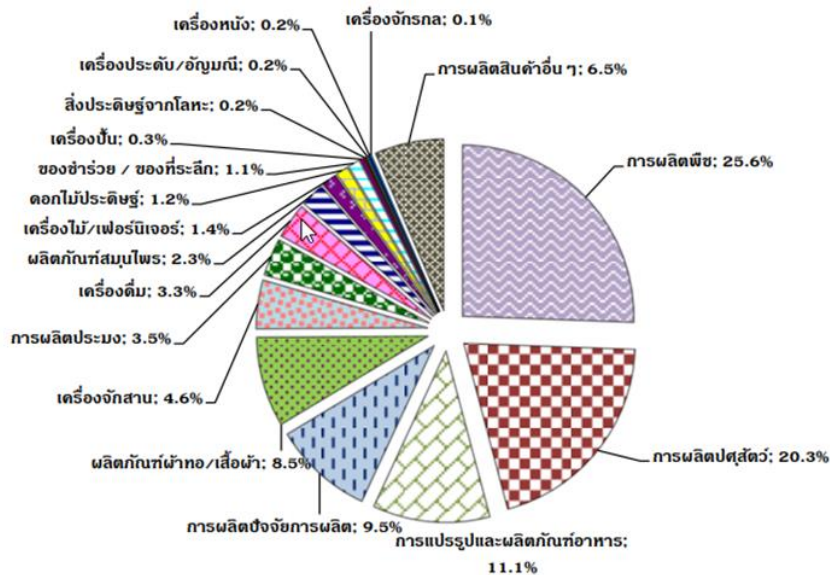
วิสาหกิจชุมชนใดที่จดทะเบียนแล้วและประสงค์จะดำเนินการต่อ ต้องแจ้งการดำเนินการต่อไปภายใน 30 วันนับแต่สิ้นปีปฏิทิน โดยต้องยื่นแบบคำขอดำเนินการต่อ พร้อมทั้งเอกสารหลักฐาน เช่น ข้อบังคับ หรือข้อตกลงร่วมกันของสมาชิก แผนประกอบการ และผลการดำเนินการ เป็นต้น หากวิสาหกิจชุมชนใดต้องการเลิกกิจการให้แจ้งต่อนายทะเบียนภายใน 30 วันนับแต่วันที่เลิกกิจการ (ระเบียนคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนว่าด้วยการรับจดทะเบียน, 2548, น. 22; ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เรื่อง คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และการจดทะเบียน, 2560, น. 16)

ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้วจะได้รับสิทธิประโยชน์ โดยได้รับการรับรองตามกฎหมาย และมีสิทธิขอรับการส่งเสริมสนับสนุนตามความต้องการจากคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนมีสิทธิได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการพัฒนากิจการตามมาตรการที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจัดให้มี ตัวอย่างเช่น การพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์

การรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุน
กิจการวิสาหกิจชุมชน ในด้านเงินทุน การจัดฝึกอบรม การถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น (กรมส่งเสริม
การเกษตร, 2548, น 5)

สถานการณ์วิสาหกิจชุมชน

จากข้อมูลสรุปจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการอนุมัติให้จดทะเบียนแล้ว (ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2561)
มีจำนวนทั้งสิ้น 86,611 แห่ง และมีจำนวนสมาชิก 1,490,588 ราย ซึ่งเมื่อจำแนกตามกิจการแล้ว ส่วนใหญ่
เป็นกิจการการผลิตสินค้า ได้แก่ การผลิตพืช (ร้อยละ 25.6) การผลิตปศุสัตว์ (ร้อยละ 20.3) การแปรรูปและ
ผลิตอาหาร (ร้อยละ 11.1) (ภาพที่ 1) ส่วนกิจการการให้บริการที่จดทะเบียนมากที่สุด ได้แก่ ออมทรัพย์ชุมชน
(ร้อยละ 28.2) ร้านค้าชุมชน (ร้อยละ 12.5) และท่องเที่ยว (ร้อยละ 6.0) ตามลำดับ (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน,
กลุ่มทะเบียนและสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน, 2561, น. 1-4)

ภาพที่ 1 จำนวนวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามกิจการผลิตสินค้า (คิดเป็นร้อยละ)

ที่มา : สรุปจำนวนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่อนุมัติการจดทะเบียนแล้ว จำแนกตามประเภทกิจการ
ข้อมูลวันที่ 30 มิถุนายน 2561. (น. 3), โดย กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, กลุ่มทะเบียนและสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน, 2561,
<http://www.sceb.doae.go.th/Documents/STC/300661.pdf>

เมื่อพิจารณาตามลักษณะการประกอบการ พบว่า มีวิสาหกิจชุมชนไม่เคยประกอบการ
จำนวน 56,295 แห่ง และเคยประกอบการ 29,995 แห่ง โดยในจำนวนนี้มีวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ได้เป็นนิติบุคคล
จำนวนมาก (29,475 แห่ง) หรือคิดเป็นร้อยละ 98.26 ของวิสาหกิจเคยประกอบการ ขณะที่วิสาหกิจชุมชน
ที่เป็นนิติบุคคลมีจำนวนน้อย (520 แห่ง) หรือคิดเป็นร้อยละ 1.73 ของวิสาหกิจเคยประกอบการ (ข้อมูล
ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2561) (กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2561ก)

อย่างไรก็ตาม จากการรวบรวมข้อมูลผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ณ สิ้นไตรมาส 4 ระหว่างปี 2551-2560 (ตารางที่ 2) (กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ม.ป.ป.) จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการประเมิน ณ ไตรมาส 4 ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ยังคงมีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลางมาอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 2 การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ณ สิ้นไตรมาส 4 ระหว่างปี 2551-2560

ปี	วิสาหกิจชุมชน ที่ได้รับการประเมิน	ผลการประเมิน (ร้อยละ)		
		ดี	ปานกลาง	ต้องปรับปรุง
2551	39,473	29.00	46.00	25.00
2552	40,097	29.00	47.00	25.00
2553	59,536	30.00	49.00	21.00
2554	61,856	26.00	52.00	22.00
2555	30,930	32.43	49.68	17.88
2556	46,698	32.45	50.45	17.10
2557	51,622	32.16	51.09	16.75
2558	65,473	28.15	52.00	19.85
2559	64,691	28.90	51.25	19.85
2560	64,147	28.59	52.07	19.34

ที่มา : รวบรวมจาก ผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ณ สิ้นไตรมาส 4 ระหว่างปี 2551-2560, กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, <http://www.sceb.doe.go.th/EVALUATION.html>

จากตัวอย่างรายงานการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชนหลายแห่ง ยังคงมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานหลายประการ โดยสรุปแล้ว ได้แก่ **ปัญหาด้านการตลาด** ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากในวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ เนื่องจากไม่สามารถขยายตลาดได้ วิสาหกิจชุมชนบางแห่งมีการแข่งขันกับคู่แข่งรายใหญ่ **ปัญหาด้านการเงินและด้านบัญชี** เช่น ขาดเงินลงทุน ขาดกระแสเงินสดหมุนเวียน ไม่มีระบบบัญชีที่ดี **ปัญหาด้านการบริหารจัดการ** เช่น ความไม่พร้อมเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ขาดความเชื่อถือในผู้นำกลุ่ม ขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ขาดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาดำเนินงาน ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์และด้านจัดการบัญชี (รัชณี รูปหล่อ, ดุชนฎี พรหมทัต และ วัลภา ว่องวิริกุล, ม.ป.ป., น. 166-167; ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังข์รัตน์, 2556, น. 47-49) นอกจากนี้ยังพบ**ปัญหาด้านข้อกฎหมาย** เช่น วิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย โดยเจ้าของกิจการนำลูกจ้างของตนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนด้านแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำจากภาครัฐ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการส่วนตัว (นนทพัทธ์ ตรีณรงค์, กรกฎาคม - กันยายน 2560, น. 66) รวมถึงสถานะของวิสาหกิจชุมชนที่ไม่เป็นนิติบุคคล ทำให้ไม่สามารถทำนิติกรรม ถือครองสินทรัพย์ หรือเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561, น. 2)

ผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งภาครัฐได้ให้ความสำคัญและได้ให้การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลการดำเนินการ สรุปดังนี้ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560, น. 1-3)

1. จัดทำระบบทะเบียนและสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน เพื่อรองรับการจดทะเบียน และการสนับสนุนข้อมูลต่าง ๆ ให้หน่วยงานภาคี เพื่อใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2. ส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนจัดทำแผนพัฒนากิจการ เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน 1,764 แห่งต่อปี โดยในปี 2550-2560 มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการส่งเสริม 17,640 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียน

3. สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพวิสาหกิจชุมชน โดยคัดเลือกวิสาหกิจชุมชนดีเด่น เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนที่มีการบริหารจัดการที่ดีเป็นต้นแบบสำหรับวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งได้มีการคัดเลือกทั้งในระดับจังหวัด เขต และระดับประเทศ และได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องนับแต่ปี 2555

4. ส่งเสริมการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งในระดับพื้นฐานและระดับก้าวหน้า จำนวน 154 แห่งต่อปี เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องนับแต่ปี 2558

5. ส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 169 แห่ง โดยได้ดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558

6. ส่งเสริมการตลาดวิสาหกิจชุมชน ผ่าน e-catalogue ภายใต้ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน และจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการตลาดในประเทศ และต่างประเทศ โดยดำเนินการตั้งแต่ปี 2558 และมีวิสาหกิจชุมชน จำนวน 44 แห่ง เข้าร่วมจัดแสดงผลภัณฑ์ในต่างประเทศ

7. การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนใน 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านความรู้ 41,704 แห่ง งบประมาณ 178 ล้านบาท
- 2) ด้านการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนา 6,682 แห่ง งบประมาณ 568 ล้านบาท
- 3) ด้านเงินทุน จากธนาคารเฉพาะกิจของรัฐ 10,709 แห่ง งบประมาณ 3,001 ล้านบาท
- 4) ด้านการตลาด 6,615 แห่ง งบประมาณ 101 ล้านบาท

โดยมีผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนที่มีคุณภาพดีบางส่วนจำหน่ายเป็นสินค้าโอท็อป ซึ่งการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนใน 4 ด้านดังกล่าว วิสาหกิจชุมชน 1 แห่งอาจได้รับการสนับสนุนมากกว่า 1 ด้าน และมากกว่า 1 หน่วยงาน

8. การยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาครัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยมีมาตรการในการบรรเทาภาระด้านภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ด้วยการออกกฎหมายยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและได้มีการขยายเวลาการยกเว้นภาษีเงินได้เพื่อสร้างโอกาสให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเติบโตได้อย่างเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอนาคต (กรมสรรพากร, 2560ก) ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2551 – ปัจจุบัน รัฐได้มีการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือคณะบุคคลที่มีโชินติบุคคล ดังนี้

1) เงินได้ของวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่เป็น ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชินิติบุคคล ที่มีเงินได้ไม่เกิน 1,200,000 บาท สำหรับปีภาษีนั้น สำหรับเงินได้พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่ 1 มกราคม 2551 – 31 ธันวาคม 2553 ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 266 (พ.ศ. 2551) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร

2) เงินได้ของวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่เป็น ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชินิติบุคคล ที่มีเงินได้ไม่เกิน 1,800,000 บาท สำหรับเงินได้ พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่ 1 มกราคม 2552 – 31 ธันวาคม 2553 ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 269 (พ.ศ. 2552) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร

3) เงินได้ของวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่เป็น ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชินิติบุคคล ที่มีเงินได้ไม่เกิน 1,800,000 บาท สำหรับเงินได้ พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่ 1 มกราคม 2552 – 31 ธันวาคม 2556 ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 287 (พ.ศ. 2555) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร

4) เงินได้ของวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่เป็น ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชินิติบุคคล ที่มีเงินได้ไม่เกิน 1,800,000 บาท สำหรับเงินได้ พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่ 1 มกราคม 2552 – 31 ธันวาคม 2559 ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 303 (พ.ศ. 2557) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (กระทรวงการคลัง , 2560, น. 1-2)

5) เงินได้ของวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่เป็น ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชินิติบุคคล ที่มีเงินได้ไม่เกิน 1,800,000 บาทต่อปีสำหรับปีภาษีนั้น สำหรับเงินได้พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่ 1 มกราคม 2552 – 31 ธันวาคม 2562 ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 330 (พ.ศ. 2560) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (กฎกระทรวง ฉบับที่ 330, 2560, น. 1-2)

การเปรียบเทียบวิสาหกิจชุมชนรูปแบบนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล

รูปแบบของวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 สามารถดำเนินการได้ในรูปแบบนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคล ซึ่งมีข้อแตกต่างในการดำเนินการ โดยสรุป เป็นประเด็นเปรียบเทียบตามตารางที่ 3 ดังนี้ (กรมสรรพากร, 2560ข, น. 4-23)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบวิสาหกิจชุมชนรูปแบบนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล

ประเด็น	ไม่เป็นนิติบุคคล	นิติบุคคล
เอกสารหลักฐาน การขอจดทะเบียน	1. ชื่อวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์ จะจัดตั้ง พร้อมทั้งตั้ง 2. ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจ ทำการแทน พร้อมสำเนาบัตร ประจําตัวประชาชน	1. ชื่อวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์ จะจัดตั้ง พร้อมทั้งตั้ง 2. ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจ ทำการแทน

ประเด็น	ไม่เป็นนิติบุคคล	นิติบุคคล
	3. รายชื่อและที่อยู่พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของสมาชิก 4. กิจการที่วิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ 5. หนังสือให้ความยินยอมของสมาชิกซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดหรือสำเนามติที่ประชุมซึ่งมอบหมายให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดมาจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนแทน	3. ชื่อและที่อยู่ของสมาชิก 4. กิจการที่วิสาหกิจชุมชนที่มีความประสงค์จะดำเนินการ 5. สำเนาเอกสารแสดงวัตถุประสงค์ระเบียบ หรือข้อบังคับ 6. สำเนาบัญชีรายชื่อคณะกรรมการดำเนินการปัจจุบัน 7. สำเนามติของคณะกรรมการดำเนินการหรือมติของที่ประชุมใหญ่
การขอเลขประจำตัวผู้เสียภาษี	ต้องยื่นคำร้องขอมีเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากรและบัตรประจำตัวผู้เสียภาษีอากรด้วยแบบ ล.ป.10.2 ที่สำนักงานสรรพากรพื้นที่ หรือสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาที่วิสาหกิจชุมชน มีภูมิลำเนาตั้งอยู่ ภายใน 60 วันนับแต่วันที่มีเงินได้พึงประเมิน	จดทะเบียนนิติบุคคลกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ให้ใช้เลขทะเบียนนิติบุคคลนั้น โดยไม่ต้องยื่นคำร้องขอมีเลขประจำตัวและบัตรประจำตัวผู้เสียภาษีอากร
การยกเว้นภาษี	ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีใช่นิติบุคคล ซึ่งมีเงินได้ไม่เกิน 1,800,000 บาท สำหรับปีภาษีนั้น สำหรับเงินได้พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่ 1 มกราคม 2552 – 1 ธันวาคม 2562	-

ประเด็น	ไม่เป็นนิติบุคคล	นิติบุคคล																										
การคำนวณภาษี	<p>วิธีที่ 1 ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ต้องชำระ = เงินได้สุทธิ x อัตรา ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา</p> <p>วิธีที่ 2 ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ต้องชำระ = เงินได้พึงประเมิน ทุกประเภท (ยกเว้นเงินได้พึง ประเมินประเภทที่ 1) x 0.5 % *โดยให้คำนวณเปรียบเทียบกัน วิธีใดมีจำนวนภาษีที่ต้องชำระสูง กว่าให้เสียภาษีตามวิธีนั้น</p>	<p>ภาษีเงินได้นิติบุคคลต้องชำระ = กำไรสุทธิ x อัตราภาษีเงินได้ นิติบุคคล</p>																										
อัตรากาซี	<table border="1"> <thead> <tr> <th>เงินได้สุทธิ (บาท)</th> <th>อัตรากาซี (ร้อยละ)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>0-150,000</td> <td>ยกเว้น</td> </tr> <tr> <td>150,001-300,000</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>300,001-500,000</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>500,001-750,000</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>750,001-1,000,000</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>1,000,001-2,000,000</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>2,000,001-5,000,000</td> <td>30</td> </tr> <tr> <td>5,000,001 ขึ้นไป</td> <td>35</td> </tr> </tbody> </table>	เงินได้สุทธิ (บาท)	อัตรากาซี (ร้อยละ)	0-150,000	ยกเว้น	150,001-300,000	5	300,001-500,000	10	500,001-750,000	15	750,001-1,000,000	20	1,000,001-2,000,000	25	2,000,001-5,000,000	30	5,000,001 ขึ้นไป	35	<table border="1"> <thead> <tr> <th>กำไรสุทธิ (บาท)</th> <th>อัตรากาซี (ร้อยละ)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>0-300,000</td> <td>ยกเว้น</td> </tr> <tr> <td>300,001 - 3,000,000</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>3,000,001 ขึ้นไป</td> <td>20</td> </tr> </tbody> </table>	กำไรสุทธิ (บาท)	อัตรากาซี (ร้อยละ)	0-300,000	ยกเว้น	300,001 - 3,000,000	15	3,000,001 ขึ้นไป	20
เงินได้สุทธิ (บาท)	อัตรากาซี (ร้อยละ)																											
0-150,000	ยกเว้น																											
150,001-300,000	5																											
300,001-500,000	10																											
500,001-750,000	15																											
750,001-1,000,000	20																											
1,000,001-2,000,000	25																											
2,000,001-5,000,000	30																											
5,000,001 ขึ้นไป	35																											
กำไรสุทธิ (บาท)	อัตรากาซี (ร้อยละ)																											
0-300,000	ยกเว้น																											
300,001 - 3,000,000	15																											
3,000,001 ขึ้นไป	20																											
แบบแสดงรายการภาษี	<p>ภ.ง.ด.94 (ภาษีเงินได้ครึ่งปี)</p> <p>ภ.ง.ด.90 (ภาษีเงินได้ประจำปีภาษี)</p>	<p>ภ.ง.ด.51 (ครึ่งแรกของรอบระยะเวลาบัญชี)</p> <p>ภ.ง.ด.50 (รอบระยะเวลาบัญชี)</p>																										

ที่มา : สรุปรจาก คู่มือภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน. (น. 4-23), กรมสรรพากร, 2560ช, http://www.rd.go.th/publish/fileadmin/user_upload/porkor/taxused/community_091160.pdf

จากการเปรียบเทียบวิสาหกิจชุมชนที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคลในประเด็นตามตารางที่ 3 พบว่า ในส่วนของการยื่นขอจดทะเบียนจะมีรายการเอกสารหลักฐานประกอบการจดทะเบียนแตกต่างกันบ้าง โดยการยื่นจดทะเบียนของวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลจะมีรายการเอกสารประกอบการจดทะเบียนที่มากกว่า ส่วนการขอเลขประจำตัวผู้เสียภาษีวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลให้ใช้เลขทะเบียนนิติบุคคล โดยไม่ต้องยื่นคำร้องขอมีเลขประจำตัวและบัตรประจำตัวผู้เสียภาษีอากร เป็นต้น รวมถึงความแตกต่างในการยื่นแบบแสดงรายการและการชำระภาษี ซึ่งมีการคำนวณภาษีและอัตรากาซีที่แตกต่างกัน หากเป็นวิสาหกิจ

ชุมชนที่เป็นนิติบุคคล จะใช้กำไรสุทธิมาคำนวณภาษี ขณะที่วิสาหกิจชุมชนที่ไม่เป็นนิติบุคคลให้ใช้เงินได้สุทธิ หรือเงินได้พึงประเมินมาคำนวณภาษี โดยให้คำนวณเปรียบเทียบกันแล้วให้ชำระภาษีตามจำนวนภาษีที่สูงกว่า

สำหรับการยกเว้นภาษี จะได้รับการยกเว้นเฉพาะห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีใช้นิติบุคคลซึ่งมีรายได้ไม่เกิน 1,800,000 บาทต่อปี ทั้งนี้ รัฐเห็นว่าการยกเว้นภาษีดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของรัฐเพียงเล็กน้อย แต่ช่วยบรรเทาภาระภาษีและช่วยส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพให้เติบโตอย่างต่อเนื่อง รวมถึงให้วิสาหกิจชุมชนได้จัดทำเอกสารทางธุรกิจ รายงานแสดงรายได้ รายจ่ายประจำวัน เข้าสู่ระบบภาษีและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง (กระทรวงการคลัง, 2560, น. 3) อย่างไรก็ตาม การยกเว้นภาษีดังกล่าว อาจเป็นเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการหนีภาษีและหลบเลี่ยงภาษี และอาจมีผลกระทบต่อรายได้ของรัฐ ซึ่งการจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายของต่างประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้มีการกำหนดให้วิสาหกิจชุมชนได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้เช่นกัน แต่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับ ช่วงเวลา จำนวนเงินที่เสียภาษี และระบุกิจกรรมเฉพาะที่ได้รับการยกเว้นกำกับไว้ด้วย เช่น เป็นกิจกรรมการศึกษาท้องถิ่น กองทุนเพื่อการประหยัดน้ำ กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม และวิสาหกิจชุมชนที่จ้างแรงงานผู้พิการภายใน 3 ปีแรกนับแต่วันจดทะเบียนโดยมีจำนวนไม่เกิน 20 คน เป็นต้น (เพียงฉัตร รุ่งเฝ้าพันธุ์, ธันวาคม 2559 – มีนาคม 2560, น. 439-441)

การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ซึ่งเป็นการปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เพื่อแก้ไขปัญหาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเข้าถึงบริหารต่าง ๆ ของรัฐได้โดยสะดวก โดยมีประเด็นสำคัญของการปรับปรุงกฎหมาย ประกอบด้วย การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล บทบาทหน้าที่ของวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล การปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนจังหวัด การยกเลิกคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การเพิ่มบทบาทหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเงินทุน และบทกำหนดโทษทางปกครองต่อผู้นำชื่อวิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลไปใช้โดยไม่ได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561, น. 3-4) และเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2561 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา โดยมีสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว สรุปได้ดังนี้ (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2561, น. 3-4)

1. การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล

กำหนดคำว่านิยาม “วิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล” และ “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” เพิ่มเติม โดย “วิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล” หมายความว่า วิสาหกิจชุมชนที่ขอจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตาม

พระราชบัญญัตินี้ และ “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า คณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

2. บทบาทหน้าที่ของวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล

1) กำหนดให้วิสาหกิจชุมชนใดที่ประสงค์จะจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้ จะต้องมีผลประกอบการในลักษณะวิสาหกิจชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล โดยต้องมีรายการเพิ่มเติม ได้แก่ รายงานการประชุมของคณะบุคคล ที่มีมติให้ดำเนินการยื่นคำขอจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ข้อบังคับของวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล แผนพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน และรายงานงบแสดงฐานะการเงินที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต หรือบุคคลที่คณะกรรมการกำหนด ได้ตรวจสอบรับรองแล้ว

2) กำหนดให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่มีความประสงค์ เป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล ให้ยื่นจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร และให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรและมีสิทธิขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้

3) กำหนดให้การบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล เป็นไปตามข้อบังคับของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และข้อบังคับของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล

3. การปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนจังหวัด

1) กำหนดให้เพิ่มเติมองค์ประกอบของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยเพิ่มรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกรรมการและเพิ่มเติมกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม

2) กำหนดให้ปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยนำอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ถูกละทิ้งไปมาเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ได้แก่ อำนาจในการประสานการดำเนินการของกองทุนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการซ้ำซ้อนที่ไม่เกิดประโยชน์ และส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน อำนาจในการติดตามการดำเนินงานของกองทุนต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจการวิสาหกิจชุมชน และอำนาจในการเสนอแนะต่อกองทุนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานหรือการแก้ไขปัญหาเงินทุนในการสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน

3) กำหนดให้เพิ่มผู้แทนสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและผู้แทนสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานคร

4. การยกเลิกคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

5. การเพิ่มบทบาทหน่วยงานที่ให้บริการสนับสนุนเงินทุน

กำหนดเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน โดยกำหนดให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ กองทุนหมู่บ้าน และกองทุนชุมชนเมืองต้องจัดให้มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนด้านเงินทุน แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน และให้สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจัดให้มีมาตรการ แผน โครงการ และงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน

6. บทกำหนดโทษทางปกครอง

เพิ่มบทกำหนดโทษทางปกครองแก่ผู้นำคำว่า “วิสาหกิจชุมชน” “วิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล” “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” หรือ “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล” ไปใช้โดยไม่ได้จดทะเบียนต้อง ถูกปรับตั้งแต่วันละหนึ่งพันบาท จนกว่าจะเลิกใช้หรือจนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

การปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ส่งผลกระทบต่อการพัฒนากิจการ วิสาหกิจชุมชน โดยการจดทะเบียนให้วิสาหกิจชุมชนมีฐานะเป็นนิติบุคคล ทำให้สามารถถือครองทรัพย์สิน และทำนิติกรรมได้ เข้าถึงบริการต่าง ๆ ของรัฐได้เพิ่มขึ้น และทำให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจการ โดยที่ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนนิติบุคคลตามกฎหมายอื่น ส่วนการปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ได้เพิ่มหน่วยงานเกี่ยวกับการ ส่งเสริมผู้ประกอบการและหน่วยงานสนับสนุน ทำให้การส่งเสริมและสนับสนุนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561, น. 4)

อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ต้องการเป็นนิติบุคคล อาจมีภาระ ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อดำเนินการให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล หรืออาจทำให้มีผู้ประกอบการบางส่วน ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากการเป็นวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลเพื่อเลี่ยงการเสียภาษีเงินได้ เนื่องจาก การกำหนดให้วิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสามารถจดทะเบียนและมีสถานะเป็นนิติบุคคล ตามร่างพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งเป็นนิติบุคคลนอกเหนือจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงเป็น นิติบุคคลที่ไม่เข้าข่ายต้องเสียภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากร เพื่อเป็นการป้องกันจึงจำเป็นต้องออก ระเบียบเพื่อตรวจสอบและพิจารณาก่อนรับจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลหรือเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชนนิติบุคคล (กรมส่งเสริมการเกษตร, ม.ป.ป.)

การรับฟังความคิดเห็น

จากรายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นระหว่างวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561 - 5 มีนาคม 2561 โดยมีผู้ตอบแบบสอบถาม 170 ราย ในจำนวนนี้เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน 121 ราย สรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2561, น. 1-4)

ประเด็น	สรุปคำชี้แจง	ความเห็น (ร้อยละ)				ข้อคัดค้าน
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่ตอบ	
<p>1. การกำหนดให้วิสาหกิจชุมชนที่ต้องการจดทะเบียนและมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้จะต้องมีผลประกอบการในลักษณะวิสาหกิจชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี และจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลโดยต้องมีรายการเพิ่มเติมประกอบด้วย</p> <p>(1) รายงานการประชุมของคณะบุคคลที่มีมติให้ดำเนินการยื่นคำขอจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล</p> <p>(2) ข้อบังคับของวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล</p> <p>(3) แผนพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน</p> <p>(4) รายงานงบแสดงฐานะการเงินที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต หรือบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดได้ตรวจสอบรับรองแล้ว</p>	<p>การจดทะเบียนให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถถือครองทรัพย์สินภายใต้ชื่อของวิสาหกิจชุมชนเอง - สามารถทำธุรกรรมและนิติกรรมได้ - สามารถเพิ่มการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของหน่วยจากรัฐ 	94.2	4.7	0.6	0.6	<p>ผู้ไม่เห็นด้วยเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล และการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล จะทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่ม</p>
<p>2. การกำหนดให้วิสาหกิจชุมชน ต้องมีข้อบังคับของวิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยให้มีการดำเนินงานที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ - ทำให้สมาชิกมีความมั่นใจในการดำเนินกิจการ - ทำให้หน่วยงานรัฐสามารถตรวจสอบ 	97.6	2.4	-	-	<p>ผู้ไม่เห็นด้วยเห็นว่าจะทำให้วิสาหกิจชุมชนต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการ</p>

ประเด็น	สรุปคำชี้แจง	ความเห็น (ร้อยละ)				ข้อคัดค้าน
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่ตอบ	
	และให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนได้ตามศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน					ตรวจสอบและ การตรวจบัญชี
3. การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ และลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการดำเนินการหรือผู้แทนวิสาหกิจชุมชน	- ช่วยให้การดำเนินงานมีความรัดกุมมากขึ้น - ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการดำเนินการใด ๆ ที่ส่งผลเสียต่อกิจการในภาพรวม	98.2	0.6	-	1.2	ผู้ไม่เห็นด้วยไม่ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติม
4. การกำหนดให้วิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลมีหน้าที่ต้องจัดทำบัญชี งบดุล และรายงานการประชุมประจำปี เพื่อแสดงต่อนายทะเบียนเมื่อต่อทะเบียนประจำปี โดยบัญชีและงบดุลต้องได้รับการรับรองจากผู้สอบบัญชีที่ได้รับอนุญาต หรือบุคคลที่คณะกรรมการกำหนดโดยให้เป็นไปตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด	- อาจทำให้มีต้นทุนในการดำเนินกิจการเพิ่มขึ้นบ้าง ขึ้นกับระเบียบที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกำหนด ทั้งนี้ ในปัจจุบัน การตรวจรับรองบัญชีและงบดุลต้องได้รับการรับรองจากผู้สอบบัญชีที่ได้รับอนุญาต หรือได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดังกล่าว	94.7	3.5	-	1.8	ผู้ไม่เห็นด้วยเห็นว่าทำให้วิสาหกิจชุมชนมีค่าใช้จ่ายในการตรวจบัญชีเพิ่มขึ้น และต้องเพิ่มผู้ที่ทำหน้าที่ด้านบัญชีของกลุ่ม
5. การเพิ่มองค์ประกอบของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด	- เพื่อให้เกิดการประสานงานด้านนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุน - ทำให้มีการส่งต่อกิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ	87.6	9.4	-	2.9	ผู้ไม่เห็นด้วยเห็นว่าเป็นการเพิ่มกิจกรรมการ มากเกินไป

ประเด็น	สรุปคำชี้แจง	ความเห็น (ร้อยละ)				ข้อคัดค้าน
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่ตอบ	
	- ทำให้การส่งเสริมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ					
6. การกำหนดโทษทางปกครองแก่ผู้นำคำว่า “วิสาหกิจชุมชน” “วิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล” “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” หรือ “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล” ไปใช้ในการประกอบธุรกิจ โดยไม่ได้จดทะเบียน	ลดความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายต่อประชาชนในวงกว้าง เนื่องจาก มีการหลอกลวงให้เสียค่าสมัคร ค่าใช้จ่าย หรือเรียกเอกสารต่าง ๆ ทางราชการจากประชาชน	95.3	3.5	-	1.2	ผู้ไม่เห็นด้วยไม่ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติม

ที่มา : สรุปจาก รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (น. 1-6), กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2561ข, <http://www.sceb.doe.go.th/Documents/SKC/Report210361.pdf>

บทสรุปและความเห็นของผู้ศึกษา

วิสาหกิจชุมชนมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยก่อเกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ และชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง อันส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงต่อการสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งภาครัฐได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมาอย่างต่อเนื่องภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวได้ทันตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต ทั้งนี้ ภาครัฐได้มีการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อดำเนินโครงการกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนมีมาตรการด้านภาษีโดยการยกเว้นภาษีเงินได้ให้กับวิสาหกิจชุมชนเฉพาะที่เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชตินิติบุคคล ตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร เพื่อเป็นการบรรเทาภาระด้านภาษี

ในปัจจุบันมีวิสาหกิจชุมชนทั่วประเทศที่ได้รับการอนุมัติให้จดทะเบียนแล้วประมาณ 8 หมื่นกว่าแห่ง โดยส่วนใหญ่ไม่เป็นนิติบุคคล ขณะที่วิสาหกิจชุมชนที่เป็นนิติบุคคลมีจำนวนประมาณ 500 กว่าแห่ง นอกจากนี้ พบว่า ระดับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการประเมินยังคงอยู่ในระดับปานกลางมาอย่างต่อเนื่องนับแต่ปี 2551-2560 ดังนั้น จึงควรเร่งพัฒนาและยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น โดยจากตัวอย่างรายงานการศึกษา พบว่าปัญหาและข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการเงิน รวมถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการ ซึ่งทำให้เป็นอุปสรรคต่อ

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งและอยู่รอดต่อสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งภาครัฐได้พยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนมีขีดความสามารถในการประกอบการเพิ่มขึ้น แต่การดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนรวมถึงการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของรัฐมีข้อจำกัด ส่วนหนึ่งเนื่องจากสภาพของกิจการวิสาหกิจชุมชน กรณีที่วิสาหกิจชุมชนที่ไม่เป็นนิติบุคคล ทำให้ไม่สามารถทำนิติกรรม ถือครองทรัพย์สินหรือเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐ รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชนยังอยู่ในวงจำกัดและไม่ทั่วถึง

ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. เพื่อแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเข้าถึงและได้รับสิทธิประโยชน์จากหน่วยงานของรัฐเพิ่มขึ้น และมีต้นทุนที่ใช้ในการดำเนินการด้านเงินลงทุนลดลง โดยมีประเด็นของการปรับปรุงพระราชบัญญัติดังกล่าว ประกอบด้วย (1) การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล (2) บทบาทหน้าที่ของวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคล (3) การปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนจังหวัด (4) การยกเลิกคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (5) การเพิ่มบทบาทหน่วยงานที่ให้บริการสนับสนุนเงินทุน และ (6) บทกำหนดโทษทางปกครองต่อผู้นำชื่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนนิติบุคคลไปใช้ โดยไม่ได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยผลการรับฟังความคิดเห็น พบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการแก้ไขปรับปรุงและขณะเดียวกันมีผู้ไม่เห็นด้วยได้มีความกังวลในประเด็นเกี่ยวกับการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเป็นนิติบุคคล จะมีผลกระทบต่อภาระหรือมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการจัดทำบัญชีบุคคล และการตรวจสอบ

อย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนด้วยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ทั้งด้านการเงิน การบัญชี การตลาด อันเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐอย่างมีเอกภาพ ในด้านของการพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐานและเพิ่มการสร้างนวัตกรรม รวมถึงด้านการสนับสนุนแหล่งเงินทุน ด้านการส่งเสริมวิจัยและพัฒนา และด้านกฎหมาย เพื่อให้เกิดการอำนวยความสะดวกและไม่เป็นภาระอันเกินควรกับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว ให้เป็นรากฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงของประเทศต่อไป

จัดทำโดย

นางสุภัทร คำมุงคุณ

วิทยากรเชี่ยวชาญ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 2 สำนักวิชาการ

โทร. 0 2244 2071

โทรสาร 0 2244 2058

บรรณานุกรม

- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 330 (พ.ศ. 2560) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร”
(11 สิงหาคม 2560). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 134 ตอนที่ 81 ก, น. 1-2.
กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). **คู่มือการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน**.
สืบค้น 14 มิถุนายน 2561 จาก http://www.sceb.doae.go.th/myweb_Sceb40/data/manual_smce.pdf
- _____. (2561). **หลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความจำเป็นในการตราพระราชบัญญัติ (Checklist)**.
สืบค้น 15 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.lawamendment.go.th/attachments/article/678/checklist.pdf>
- _____. (ม.ป.ป.). **การวิเคราะห์ผลกระทบการเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ.** . สืบค้น 15 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.lawamendment.go.th/index.php/2017-05-05-09-58-35/678-2018-04-20-15-51-44>
- กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2561ก). **รายงานสรุปจำนวนวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จำแนก ตามลักษณะประกอบการทั้งประเทศ**. สืบค้น 15 มิถุนายน 2561 จาก http://smce.doae.go.th/smce1/report/report_smce14.php?levelSearch=1®ion=&province=&hur=http://www.sceb.doae.go.th/EVALUATION.html
- _____. (2561ข). **รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ.** . สืบค้น 4 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.sceb.doae.go.th/Documents/SKC/Report210361.pdf>
- _____. (ม.ป.ป.). **ผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน**. สืบค้น 15 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.sceb.doae.go.th/EVALUATION.html>
- กรมส่งเสริมการเกษตร, สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (ม.ป.ป.). **วิสาหกิจชุมชนน่ารู้**. สืบค้น 14 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.sceb.doae.go.th/Ssceb2.htm>
- กรมสรรพากร. (2560ก). **ขยายเวลามาตรการยกเว้นภาษีเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนออกไปอีก 3 ปี**. สืบค้น 18 มิถุนายน 2561 จาก http://www.rd.go.th/publish/fileadmin/user_upload/news/news19_2560.pdf
- _____. (2560ข). **คู่มือภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน**. สืบค้น 21 มิถุนายน 2561 จาก http://www.rd.go.th/publish/fileadmin/user_upload/porkor/taxused/community_091160.pdf
- กระทรวงการคลัง. (2560). **หนังสือ ที่ กค 0726/ล. 648 เรื่อง ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่.. (พ.ศ.) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (มาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน)**. สืบค้น 18 มิถุนายน 2561 จาก http://www.cabinet.soc.go.th/doc_image/2560/9932385220.pdf

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). หนังสือ ที่ กษ 1023/3905 เรื่อง ความก้าวหน้าในการดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. สืบค้น 26 มิถุนายน 2561 จาก http://www.cabinet.soc.go.th/doc_image /2560/993249506.pdf
- _____. (2561). หนังสือ ที่ กษ 1023/2378 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. สืบค้น 20 มิถุนายน 2561 จาก http://www.cabinet.soc.go.th/doc_image/2561/9932847217.pdf
- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, กลุ่มทะเบียนและสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน. (2561). สรุปจำนวนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่อนุมัติการจดทะเบียนแล้ว. สืบค้น 15 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.sceb.doae.go.th/Documents/STC/300661.pdf>
- ฉงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, และ อุทิศ สังข์รัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. สืบค้น 18 มิถุนายน 2561 จาก <http://fs.libarts.psu.ac.th/research/abstract/54> – รายงานวิจัยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา.pdf
- นนทพัทธ์ ตริณรงค์. (กรกฎาคม – กันยายน 2560). มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมและคุ้มครองวิสาหกิจชุมชนเพื่อคุ้มครองอัตลักษณ์ของชุมชน : ศึกษากรณี ชุมชนบ้านมอญ จังหวัดนครสวรรค์. สืบค้น 16 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.journal-social.mcu.ac.th/wp-content/uploads /2017/11/Article-5-Legal-Standards-in-Promotion-and-Promotion-and-Protection-of-the-Community-Enterprise-to-Protect-the-Community-Nakhon-Sawan-Province.pdf>
- “ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เรื่อง คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และการจดทะเบียน ของวิสาหกิจชุมชน” (3 กรกฎาคม 2560). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 134 ตอนพิเศษ 175 ง, น. 15-16.
- “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548” (18 มกราคม 2548). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก, น. 1-13.
- เพียงฉัตร รุ่งเฝ้าพันธ์. (ธันวาคม 2559 – มีนาคม 2560). การจัดเก็บภาษีเงินได้ของวิสาหกิจชุมชน เปรียบเทียบกับวิสาหกิจเพื่อสังคม. สืบค้น 13 มิถุนายน 2560 จาก <http://www.dpu.ac.th/graduate/journal5-2-59.html>
- รัชณี รูปหล่อ, ดุษฎี พรหมทัต, และ วัลภา ว่องวิวิธกุล. (ม.ป.ป.). แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและเจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชน. สืบค้น 18 มิถุนายน 2561 จาก <http://journal.rmutp.ac.th/wp-content/uploads/2014/08/Special-Business-Administration-20.pdf>
- “ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนว่าด้วยการรับจดทะเบียนและการเพิกถอนทะเบียนวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548” (10 ตุลาคม 2548). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 122 ตอนพิเศษ 113 ง, น. 18-24.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2561). สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 8 พฤษภาคม 2561. สืบค้น 18 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/12092>